ארפען א לויה'לע

פון א שטעדל'ע.

...ון א סובה, און פארשאנען א פח'ל, א לויה'לע, זאל עס ...ין, אבי מיר זאלען קע־...ים. עס איז אונז שוין אזוי ...ר. ברערת, מיר תאבען אויך ...ם געמאכט קיין שנעפעל, ...מען שוין נאך רעם.

...ר מעגען אייך אויסזאגען דעם ...מיר זייבען משוט שוין געווע־...עלם, געמיינט אז עס ...ן די וועלט. און מיר וועל־...מען בלייבען טרוקען... ביז ...יסר טשארלי חקרוש האט ...נטרעקט דעם גרויסען סוד, און ...ן עטוואס צו באקומען פון

...איז טשארלי, פרעגט איהר. ...ערשט א מעשה, איהר קענט ניט ...וועלכער פלענט אמאל האנדלען ...מעטי און בריסטאלעטי, און ...ער האט שוין ראבינעט'ן גע־...ן דער ארמה אריין, און בריס־...שוין מעהר ניט זיין הילף, ...יך געגומען צו "קייסעס".

...ערענג, וואס פאר א געשעפ־...ם — זעה איך דאך שוין ווי־...איהר ווייסט ניט ווער עס האט ...ליישרס, וועלען מיר שוין בע־...אונזער פרעזידענט טשארלין

...ר. טשארלי לאמר, אזוי צו

...עס" איז אזא זאך, וואס קאסט ...ראשעל צוואנציג טולער א ...ון דא נעהמט מען זעכציג טולער ...ון אין האלסייל. אי, צו וואס ...ון דאס, איז ווייל ביי אידען ...ון ישרער לויה מאכען א שנעפ־...מען ווי אזוי מאכט מען עס א ...ון א "קייס", וואס, מען קען ...אספען פון דער וואנט, פונ'ם סינק ...ון פונ'ם וואשטאב.

...טשארלי האט פארקאשערט די ...ערעכט נעמאכט די יארמעלעך, ...טשארלי פארשטעהט איהר ריהרט ...מון דעם ארטיקעל, און נאב־...ר האט זיך צוזעגענט מיט פונ־...שיגע הונדערטער און א קראץ ...ון פאטליניצע, האט ער ווייר־...ון.

...ילע רעליגיאן, פארשטעהט ...מולקוויניק טייגער, איז אזא ...מון א שנעפסעל געהט עס ניט, ...ון וואס האט ניט קיין געבראר־

ציט מאטיוון

פון גראף קאלי.

ראנקען, לויבען נאט דעם ליבען.
הוליעט ברידער וואו איהר זענט!
עס האט דער יענקי אויסגעקליבען
זיך א נייעם פרעזידענט.

אמת, איז נישט קיין פראפעסאר
— איז ער טאקי נישט קיין גאר...
אך חכל א זשורנאליסט'ל
קרינג פון שורת האנארארר...

חאלט ניט פון קיין "פערצעהן פונקטען"
פון קיין "ליעג" וואס "בעפרייט"...
הארדינג איז זיין ליעבער נאמען
און מען זאגט: — ער איז אלרייט...

* * *

ווידער קלויבען זיך קיין ריינע
די מלאכי השלום...
ווילען וועלען יאפעד'ראמבסקי
אונטערהאנדלען ווי אמאל איהם...

און זיי וועלען — לאמיר זאגען
טאקי שוין דעם שלום שליסען;
וואס זשע טוט מען מיט'ן מאגען
וועלכער וויל דערפון ניט וויסען.

חאלט ניט פון קיין דיפלאמאטיע
צו פאליטיק נאך נישט ראו....
עסען וויל ער, עסען ממש
טאקי פשוט כרבעי...

* * *

די גאנצע וועלט האט זיך צוטיילט
אויף שווארץ, אויף ווייס, אויף רויט
אויף גלל...
מיין פארב — דאס איז נאר אונבעשטימט
עס איז א סוד פאר זיי מיין זעל...

די שווארצע האלטען מיך פאר רויט
די רויטע האלטען מיך פאר שווארץ
און ביידע מאכען מיר דעם טויט
און ביידע פליקען מיר מיין הארץ....

א. האפמאן.

דער דענקער

אדרבא — זאגט וועט ער עפעס אויסטראכטען ווי אזוי אויסצוקריכען פון דער קאשע, וועלכע פארקאכט זיך יעצט אין אירלאנד.

צווישען בטלנים

פון א. האפמאן.

איטשע מאיר: פון וואנען נעהמט זיך דאס, וואס א טייל טענשען האבען א הערב פון הנטען און אנדערע האבען א הערב א־ פון הינטען אי פון פארעכנט?

הערש יואל: זאל איך אזוי ניט ווייסען פון קיין שלעכטעס ווי איך ווייס ניט וואס דו ארעכנסט נאר אזעלע קשיות, סיידעך ביזט געווארען אן אפיקורס, וואס ווייסט מען וואנען עס נעהמט זיך? ווי אזוי דער אויבערשטער וויל אזוי בע־שאפן ער דעם מענשען.

איטשע מאיר: אמת, דאס איז מאקי דעם אויבערשטענס רצון אבער א סיבה מוז דאך פארט זיין!

הערש יואל: מילא ווייס איך ניט

לצנות

א שלימזל'ניק.

סענדער מיט זיין אידענע ווייגען גע־ועסען אין טעאטער. פלוצלונג האט סענדער ארויסגעשלעפט א בעג מיט גיס, און מיט די צייתנער זיי אנגעפאנגען צו קנאקען.

דערהערענדיג דאס טרעשטשען, האט זיך סענדערס אידענע צוגעזעצט מיט איהר פיסקעל:

"שלימזל'ניק," האט זי אויף א קול צו איהם געשריען, "האסט דאך אפארשט אוועקגעגעבען דעם רענטיסט אבציג דאלאר פאר אויספיקסען דיינע צייהן, און יעצט נעהמסטו און קנאקסט מיט זיי ניס. איך האב דיר טויזענט מאל אנגעזאגט, אז ווען דו געהסט אין טע־אטער זאלסטו מיטנעהמען דעם ניס־קנאקער, האב איך דיר אנגעזאגט!"

זי וויל ניט פרעמדעס.

א אידענע איז צוגעקומען צום טע־אטער. די טירען זיינען נאך געווען צו־געמאכט. זי האט אבער גלייך געוואלט אריינגעהן אינסייד.

מיסעס, האט איהר דער דארקיפער ערקלעהרט, איהר האט נאך א האלבע שטונדע צו ווארטען.

"א געזונד אויף אייך", האט זיך די אידענע געבעטען, "איך וויל חלילה ניט אייערס. לאזט מיך יעצט אריין, און דערפאר וועל איך מיט א האלבע שעה פריהער אהיים געהן. שוין, האט איהר צו מיר נארניט, וואס ווילט איהר נאך?"

געענט.

— ווער איז רייבער: אייער וואס האט פיף מיליאן, אדער 5 טעכטער?

— דער וואס האט 5 טעכטער.

— פארוואס?

— ווייל דער וואס האט 5 מיליאן וויל נאך מעהר און דער וואס האט 5 טעכטער וויל שוין נישט מעהר.

דער מאן און זיין פריינד

א מאן האט זיך געקריגט מיט זיין פריינד.

"איך האב זיך שהעפליך אבגעשריבען אין דיר האט דער מאן געזאגט.

און דער מאן האט איהם אריינגע־שטעקט די צונג און איז אוועק.

אין א קורצע צייט ארום זייגען ווי ביידע געשטארבען און זיינען צוזאמען געקומען פארן בית דין של מעלה. עס האט אנגעהויבען אויסקוקען גאנץ שווארץ פאר דעם פריינד. נאר דער מאן האט אויף א ווייל געהאט א ריינעם גא־ראסטער און איז געווען גאט אויסגע־לייגט.

"דא זעה איך עפעס א געשיכטע וועגען קריעג," האט זיך אפגערופען דער אב בית דין, אריינקוקענדיג אין זיינע נאמיצען. "ווער פון אייך פירען איז געווען אומגערעכט?"

"ער", האט דער מאן געזאגט. "ער האט גערעדט שלעכטס אויף מיר היבטער מיין רוקען."

"האט ער ווירקליך אזוי גאטן?" האט דער אב בית דין געפרעגט, "און איך בעט דיך, ווי האט ער גערעדט וועגען דיינע שכנים?"

"אה, ער האט אימער געהאט א בייזע צונג" — האט דער מאן געענט־פערט.

"און דו האסט איהם אויסגעליגען פאר דיין פריינד" האט א געשריי געטאן דער אב בית דין. "מיטער ברי־דער, קיין שיטים דארפען מיר ניט".

דער מאן איז אריינגעווארען גע־ווארען אין גיהנום און דער פריינד האט זיך צוגלאכט אויף'ן קול און איז געבליי־בען ווארטען אויף זיין אנדערטייל.

דער אנאפט סמאל'ן

(א סצענע וואס האט זיך אפגעשפיעלט די לעצטע טעג אין דעטעקטיוו ביורא)

צוגעזעהן און פארצייכענט פון ה. מ. קירשענבוים.

(ערשטע סצענע)

...ן דעטעקטיוו ביורא זיצט דער ...לעוט פארזיכטיג דעם כאטע־...ן פארשוואונדענעם טעאטער־...מאל'ן קייט טשאינג־...ון ביין. קראצט זיך דעם ...ן'ן קאפ און, ניט א געשריי:

...)

...ערעכט (א יונגער געזונטער ...מיט א גלאט גערארירט געזיכט, ...ון אויס ווי א סטרונע, בלייבט ...ון ווי פארגליווערט, און רופט זיך — חשלא!

...שיק: בוירגעט, אונטער אלע ...ון מוז סמאל געבראכט ווערען. ...ביורא פאר ניט שלאפען. גענוג ...ון איבעריגענס שטעקט עס ...ון א פוטע פון פופציג־טויזענד ...ארשטאנען! דער מאטעריאל ...פארט איינס, אז סמאל איז אין ...ון ווען ניט איהר פוילע פרע־...ון מיין נאמען שטייגען אויף ...ון פרעזענס.

...ון (ציטערט ווי א פיש): ...ון — האב — שוין — גע־

...: נעווער מיינר, געזוכט, ...ון ניט געזוכט, אלעס וואס ...ון איז ווייטער פאר א פלעש־...ון ווידער פאר א פלעשעל ...ון דארפט איהר ניט זוכען, ...ון עס ביי יערע האלי באדי, ...ון אלדישען קבר,

...ון: וואס! ביי יעדען ...ון שנאפס?

...: און די האסט עס גאר ...ון? יו דעם פול — סידאן.

...ון: מעקראנאלד, מעקראנאלד!

...ון (א נידעריגער נפש ...ון אונען, מיט א ביטערען ...ון ריכט צו, לעקט זיך אונטער ...ון): האלאו!

...ון: מעקראנאלד, פון דעם ...ון (ציינט אויף'ן פאפיר וואס ...ון) ציינט זיך ארויס, און ...ון זיך ארום צווישען אוגן. ...ון זיכער פארמיאוסט געווא־...ון לעבען, מיט די פאלשע ...ון אונגעדערטע אפטריסעס, ...ון פון די סטאריבעס. ...ון צופעל אנגעעטענט ...ון שרייען. און יעדע

...ון מוז ער פיהרען א לעבען פון א בעל תשובה געה ארויס און גיב א קוק. אבער, געדענק! קום ניט צוריק ליידיג. פופציג טויזענט, יו נא —

מעקראנאלד (ביטערע): אל־רייט, טשיף, ליוו. איי טינג לייק דיס טו מי איך וועל איהם בערענגען. וואס! ער לעבט זאגסטו ווי א בעל תשובה, דארף מען זיך ארייננאפען זוכען איהם אין די טשוירטשעס.

טשיף (בייז): א מיסטייק, א מיסטייק, בעלי תשובה'ס געהען ניט אין טשוירטש. דארט זעהט מען פרויען מיט ענטבלויזטע ארעמס, אויפגערעקטע ברוסטען און פורצע קליידלאך, וואס רופען ארויס זינדיגע געדאנקען. זיי צ. מישען ביי די תפלות אלע מענער, א. דארט איז ער ניטא.

מעקראנאלד: יו רייט טשיו רעטס איי גוט איידיע. איך וועל זי, ארפען אריינגאפען אין די אידיש שהלען דארט זאגען די רבנים מיט אן אזעלכער געהט זיי געווים הערען.

טשיף (בייז): יו אר א גא.. אין די שהלען איז פאראן האלי באדי, מיט איבער וועגען קאטשעס, ד רבנים פרעדיגען וועגען לחיים' ד א דען דארט זיינען טויט שיכור, זיי האט־טען פרעזידענטען וואס קריגען צו הוג ערט דאלאר א וואך פאר אנגרייט, זיי קאטשעס מיט וזהיסקי. אזו שטעהט בפירוש אין די פראטאקאל בי־בער.

(מעקראנאלד קראצט זיך אונטער)

טשיף: סידאן, איהר זענט בלוי גוט צו נעהמען ווידישעס, אומזיסטיג, פרעסער וואס איהר זענט. לינט אזוי דער שטארט'ס פלייצע, און זוגט איה מארך. לעבען אזעלכע דעטעקטיווס ווע איך שוין אייביג בלייבען אויף מיין אמט

(עס שפרינגט אונטער א גאר יונ־גיטשער דעטעקטיוו, בלוט און מילך, מיט א פארשפ צטער גאז).

יונגער תאנאר, טשיף, לאזט מיך — גיב מיר די מיים אין די הענט, יור חאר גאר. איך האב דעם צוטרויען. איך שפאציר מיט פיעלע אידישע מיידלאך, יו נא, א אידישע מיידעל האט אלע מאל צוטרוי צו א שיינער. זי דער־צעהלט איהם אלע סודות. זי לאבט פון איהרע אידישע "פעלאוס", יור האנאר, ניב עס אלכער צו מיר. אמאל קען ער

זיך תאבען פארשטעלט פאר א איה. יו דאנט נא, וואס א מיליאנער קען איינ־פאלען. זיי זיינען דאך משוגע ס, יור האנאר.

טשיף: ווער איז משוגע?

דעטעקטיוו: די מיליאנערען מיין איך. ביי זיי זיך צו פארשטעלען פאר א קבצן איז דאס שעהנסטע פארגנינגען.

טשיף: (באטראכט דעם יונגען שנעק): און דו ווילסט דיך אונטער נעהמען איהם צו געפינגען, זאגסטו?

דעטעקטיוו: נעווים, מיט דער הילף פון מיינע אידישע מיידלאך.

טשיף: עפעס פאראן שעהנע ווישען זיי?

דעטעקטיוו: יא. פאראן צוויי, יקעטען זיי יעצט א שניידער שאפ.

טשיף (בייז): וואס?

דעטעקטיוו: (דערשראקען): זיי יקעטען יעצט א שניידער שאפ, וואו יו האבען אמאל געארבייט. עס איז ארט א סטרייק.

טשיף: שעהנע מיידלאך פיקע־טען נאר? אבי איך האב געמיינט אז יינע דעטעקטיווס האבען שכל, (ווינקט ניט אן אויג שמייכעל).

דעטעקטיוו (ווערט דרייסטער): יעל, גיסט מיר דעם דזשאב?

טשיף (באטראכט איהם ווידער נמאל): יא!

דעטעקטיוו: טהענקיו. וועסט עהן יור האנאר, אז איך פארלויף פון טליבע טעג וועט ער דא זיין.

טשיף: אזוי זיכער ביזטו?

(יונגער דעטעקטיוו כאפט זיין הוט, וואפט אין קעשענע צו ער האט א רע־וואלווער). (אפ).

טשיף (צו זיך): אט מיט וואס יו חברה פארגעהמען זיך. מיט יונגע ווידלאך, מיט פרויען, מיט אנדערע אכען. מיין ארבייט ליגט זיי אין דער א אטע (ציהט זיך אויס. ניט א האס־ליגען שפיי דעם גאס) מען מוז זיך נעהמען צו זיי. מען מוז אביסעל אויס־וועקען די ארבייט, מיינע דעטעקטיווס ענען נוט פאר דער פאלווישאן ארמיי, מעהר ווי צו א פלעשעל טויגען זיי ניט (באלעקט זיך די ליפען) מיר. ווילסט וואלט יעצט צוגוץ געטומען אביסעל ווהיסקי, ((ריפט מעקראנאלד) מעק־ראנאלד שטעט עס. ווערט אויס אויס. מיר?

(ערשטע סצענע)

...ון דעטעקטיוו ביורא זיצט דער ...לעוט פארזיכטיג דעם כאטע־...ון פארשוואונדענעם טעאטער־...מאל'ן קייט טשאינג־...ון ביין. קראצט זיך דעם ...ן'ן קאפ און, ניט א געשריי:

...)

...ערעכט (א יונגער געזונטער ...מיט א גלאט גערארירט געזיכט, ...ון אויס ווי א סטרונע, בלייבט ...ון ווי פארגליווערט, און רופט זיך — חשלא!

...שיק: בוירגעט, אונטער אלע ...ון מוז סמאל געבראכט ווערען. ...ביורא פאר ניט שלאפען. גענוג ...ון איבעריגענס שטעקט עס ...ון א פוטע פון פופציג־טויזענד ...ארשטאנען! דער מאטעריאל ...פארט איינס, אז סמאל איז אין ...ון ווען ניט איהר פוילע פרע־...ון מיין נאמען שטייגען אויף ...ון פרעזענס.

...ון (ציטערט ווי א פיש): ...ון — האב — שוין — גע־

...: נעווער מיינר, געזוכט, ...ון ניט געזוכט, אלעס וואס ...ון איז ווייטער פאר א פלעש־...ון ווידער פאר א פלעשעל ...ון דארפט איהר ניט זוכען, ...ון עס ביי יערע האלי באדי, ...ון אלדישען קבר,

...ון: וואס! ביי יעדען ...ון שנאפס?

...: און די האסט עס גאר ...ון? יו דעם פול — סידאן.

...ון: מעקראנאלד, מעקראנאלד!

...ון (א נידעריגער נפש ...ון אונען, מיט א ביטערען ...ון ריכט צו, לעקט זיך אונטער ...ון): האלאו!

...ון: מעקראנאלד, פון דעם ...ון (ציינט אויף'ן פאפיר וואס ...ון) ציינט זיך ארויס, און ...ון זיך ארום צווישען אוגן. ...ון זיכער פארמיאוסט געווא־...ון לעבען, מיט די פאלשע ...ון אונגעדערטע אפטריסעס, ...ון פון די סטאריבעס. ...ון צופעל אנגעעטענט ...ון שרייען. און יעדע

...ון מוז ער פיהרען א לעבען פון א בעל תשובה געה ארויס און גיב א קוק. אבער, געדענק! קום ניט צוריק ליידיג. פופציג טויזענט, יו נא —

מעקראנאלד (ביטערע): אל־רייט, טשיף, ליוו. איי טינג לייק דיס טו מי איך וועל איהם בערענגען. וואס! ער לעבט זאגסטו ווי א בעל תשובה, דארף מען זיך ארייננאפען זוכען איהם אין די טשוירטשעס.

טשיף (בייז): א מיסטייק, א מיסטייק, בעלי תשובה'ס געהען ניט אין טשוירטש. דארט זעהט מען פרויען מיט ענטבלויזטע ארעמס, אויפגערעקטע ברוסטען און פורצע קליידלאך, וואס רופען ארויס זינדיגע געדאנקען. זיי צ. מישען ביי די תפלות אלע מענער, א. דארט איז ער ניטא.

מעקראנאלד: יו רייט טשיו רעטס איי גוט איידיע. איך וועל זי, ארפען אריינגאפען אין די אידיש שהלען דארט זאגען די רבנים מיט און אזעלכער געהט זיי געווים הערען.

טשיף (בייז): יו אר א גא.. אין די שהלען איז פאראן האלי באדי, מיט איבער וועגען קאטשעס, ד רבנים פרעדיגען וועגען לחיים' ד א דען דארט זיינען טויט שיכור, זיי האט־טען פרעזידענטען וואס קריגען צו הוג ערט דאלאר א וואך פאר אנגרייט, זיי קאטשעס מיט וזהיסקי. אזו שטעהט בפירוש אין די פראטאקאל בי־בער.

(מעקראנאלד קראצט זיך אונטער)

טשיף: סידאן, איהר זענט בלוי גוט צו נעהמען ווידישעס, אומזיסטיג, פרעסער וואס איהר זענט. לינט אזוי דער שטארט'ס פלייצע, און זוגט איה מארך. לעבען אזעלכע דעטעקטיווס ווע איך שוין אייביג בלייבען אויף מיין אמט

(עס שפרינגט אונטער א גאר יונ־גיטשער דעטעקטיוו, בלוט און מילך, מיט א פארשפ צטער גאז).

יור האנאר, טשיף, לאזט מיך — גיב מיר די מיים אין די הענט, יור חאר גאר. איך האב דעם צוטרויען. איך שפאציר מיט פיעלע אידישע מיידלאך, יו נא, א אידישע מיידעל האט אלע מאל צוטרוי צו א שיינער. זי דער־צעהלט איהם אלע סודות. זי לאבט פון איהרע אידישע "פעלאוס", יור האנאר, ניב עס אלכער צו מיר. אמאל קען ער